

Detaljplan för del av
Norra Djurgårdsstaden (västra delen av gasverksområdet)
i stadsdelarna Hjorthagen
i Stockholm
Dp 2001-07633-54

INNEHÅLL

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**
2. **Hur programsamrådet bedrivits**
3. **Hur plansamrådet bedrivits**
4. **Länsstyrelsen**
5. **Lantmäterimyndigheten**
6. **Sakägare och boende**
7. **Övriga intresseföreningar m.fl.**
8. **Remissinstanser**

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**

Samrådet har, genom inkomna synpunkter förslag och yttranden, bekräftat ett stort intresse och engagemang för områdets framtid.

De skriftliga synpunkterna berör i huvudsak följande frågor:

1. Nationalstadsparken (natur- och kulturmiljö, spridningsväg mm)
2. Riksintresse för kulturmiljö (Gasverket, Abessinien)
3. Relationen till Hjorthagen (integrering, bättre kopplingar till och från)
4. Planeringsprocessen (miljöbedömning, avgränsning mm)

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att ett flertal remissinstanser, bl. a. Länsstyrelsen, Kungliga Djurgårdsförvaltningen, Skönhetsrådet mm, anser att den föreslagna bostadsbebyggelsen, på kort och lång sikt, negativt kan komma att påverka Nationalstadsparken och kulturmiljöns riksintressen (Gasverket och Abessinien).

Länsstyrelsen framför att man i anslutning till framtagandet av stadens översiktsplan och detaljplaneprogrammet har ansett det bra att detta till stadens centrala delar näraliggande område nyttjas för s.k. stadsutveckling. Detta kan också bli en behövlig förbättring för det av verksamhetsområden omkringbyggda bostadsområdet, stadsdelen Hjorthagen. Länsstyrelsen är också medveten om att kostsamma marksaneringsåtgärder måste vidtas för att göra exploateringen möjlig.

Länsstyrelsen bedömer dock att den föreslagna bostadsbebyggelsen, såsom den gestaltas i detta förslag, inte torde kunna tillkomma utan att kulturmiljövårdens riksintresse och Nationalstadsparken allvarligt påverkas. Länsstyrelsen anser att området kan bebyggas med bostäder, men att det måste ske med en anpassning till de befintliga mycket höga natur- och kulturvärdena så att påtaglig skada på riksintresset inte uppstår. Kulturvärdena i området är framförallt gasverkets industrimiljö, men även Hjorthagens funkisbebyggelse, Abessinien.

Förslaget innebär enligt Länsstyrelsen en kraftig exploatering med byggnader i sex våningar som bildar en front mot Husarviken och Nationalstadsparken. Även om det finns släpp och öppningar i bebyggelsefronten blir effekten en massiv stadsmur direkt in på Nationalstadsparken och Fiskartorpsmiljön med Karl XI's fiskestuga. Länsstyrelsen anser att en lättare exploatering invid Husarvikens strand än vad planförslaget utvisar är nödvändig för att påverkan på såväl landskapsbild, miljön runt Husarviken som spridningskorridorer inte skall innebära påtaglig skada på Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden. Områdena närmast Nationalstadsparken i planområdets nordvästra del borde behandlas som en övergångszon utan exploatering.

Bebyggelsen inom planområdet behöver omfördelas för en exploatering och gestaltning som bättre anpassas och tar hänsyn till Nationalstadsparken, gasverket och Hjorthagen. Mot bakgrund av ovanstående, och på grund av att viktiga aspekter ur miljökonsekvensbeskrivningen samt stadens landskapsutredning från 2002 inte redovisas och beaktas i detaljplaneförslaget, anser Länsstyrelsen att planförslaget behöver omarbetas.

Flera *instanser* påtalar målkonflikten mellan värdefull naturmiljö, behovet av marksanering, förstärkning av spridningsvägar, höga genomförandekostnader liksom behovet av mer omfattande grönmarskompensation.

Många *skrivelser* efterfrågar i övrigt en tydligare redovisning av områdets service i form av förskolor, skolor, äldreboende, idrott och rekreation samt konsekvenser för näringslivet, både befintligt och tillkommande.

Kommittén för Gustavianska Parken och Föreningen Haga - Brunnsvikens Vänner har tagit fram ett förslag till alternativ markanvändning vars syfte är att ta till vara områdets möjligheter att utvecklas till ett attraktivt centrum för idrotts- och friluftsliv i hela Stockholmsregionen. *Föreningen Hjorthagen* och *Stockholms Idrottsförbund* ansluter sig till ovan nämnda alternativskiss. (*Se bifogade illustrationer*)

Ett 10-tal boende i Hjorthagen men även i Norra Djurgården och på Lidingö har inkommit med synpunkter. De flesta är kritiska till förslaget i sin helhet med hänvisning till påverkan på Nationalstadsparken och natur- och kulturvärden i och i anslutning till Hjorthagen, Gasverket och Abessinien. Även om viss bebyggelse kan accepteras bör utformningen och exploateringen ta större hänsyn till områdets känslighet. Kritik framförs även mot hur planeringsprocessen har

bedrivits. Flera boende hänvisar till, av ideella föreningar framtagna, alternativförslag.

Ett annat alternativförslag har lämnats in av *Djurgården – Lilla Värtans Miljöskyddsförening* som föreslår att en utveckling av Hjorthagens bostadsbebyggelse bör expandera i dess centrala delar, mot Lilla Värtans strand i öster kring Ropstens tunnelbanestation, på en överdäckning av Lidingövägen vid Norra Värtahamnen och på en överdäckning av kommande Norra Länken söder om Hjorthagen. Föreningen framför också att ställverkstomten och Gasverksvägens brant (mot gasverket) bör studeras för att bättre knyta samman Hjorthagens inre och yttre delar. (*Se bifogade illustrationer*).

En förtryckt protestskrivelse från Djurgården – Lilla Värtans Miljöskyddsförening har skrivits under och skickats in av 20 personer bosatt i Hjorthagen, Gärdet, Östermalm, Södermalm och Hägersten.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att remiss- och samrådsförfarandet bekräftar de komplexa förutsättningar som området innehåller vad avser bl.a. närheten till Nationalstadsparken med dess natur- och kulturvärden, spridningsvägar och betydelse för rekreation och friluftsliv, närheten till gasverkets unika industrihistoriska miljö och Hjorthagens/Abessiniens funkisbebyggelse.

Därtill kommer behovet av att förbättra för befintliga boende i Hjorthagen och dess integration med staden, pågående infrastruktursatsningar såsom Norra Länken och Värtabanan, dåliga grundläggningsförhållanden samt viktiga befintliga energianläggningar som Gasverket och Värtaverket. Vidare har staden ett historiskt ansvar för den förorening som området utsatts för under en lång tid.

Områdets unika läge, centralt i staden med stora kvalitéer inom och i dess direkta närhet, ger dock till hands att stadens ambitioner, att långsiktigt omvandla hela området till en attraktiv och levande stadsmiljö för dagens Hjorthagenbor, nya boende i området och stockholmarna generellt, är riktigt.

Det tidigare programmet för hela stadsutvecklingsområdet (godkänt 2003) ligger till grund för den pågående planeringen. I syfte att ge en tydligare helhetsbild av områdets förutsättningar och potential, föreslår kontoret att en fördjupning görs av det övergripande programmet för delen Hjorthagen med närområde.

Parallellt och samordnat med framtagandet av det fördjupade programmet föreslås att bebyggelse prövas vidare i detaljplan efter bearbetning för att tillgodose delar av synpunkterna från samrådet.

Samråd kring ett fördjupat program, miljökonsekvensbeskrivning och bearbetat förslag till ny bebyggelse i första etappen av Norra Djurgårdsstaden föreslås tidsmässigt samordnas.

Stadsbyggnadskontoret har efter samrådet initierat möten med remissinstanser och intresseföreningar med ambitionen att inför fortsatt planering förbättra underlaget och skapa ett forum för närmare dialog.

Kontoret har påbörjat en bearbetning av samrådsförslaget främst avseende landskap, kulturmiljö, arkitektur, ekologi, rekreation, tillgänglighet och trafik.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att detaljplaneförslaget för den första etappen av Norra Djurgårdsstaden bearbetas genom att:

- Sänka och dra tillbaka bebyggelsen från Nationalstadsparken och Husarvikens innersta del (områdets nordvästra hörn)
- Pröva en omfördelning av exploateringen med hänsyn projektekonomi inom ramen för denna etapp
- Nyansera bebyggelsens höjd generellt i hela detaljplaneområdet
- Pröva ny bro över Värtabanan och kommande Norra Länken med anslutning till Storängsvägen och Erik Dahlbergsgatan
- Se över kvartersstrukturen generellt för att förstärka ekologiska och visuella samband mellan Hjorthagen och Nationalstadsparken
- Dra tillbaka bebyggelsen från gasverksområdets portvaktstuga
- Pröva punkthus i Hjorthagsbergets slänt och omfördelning av bebyggelsen med större hänsyn till befintliga naturvärden

Stadsbyggnadskontoret föreslår även att:

- Planeringen av Norra Djurgårdsstaden fortsätter med en fördjupning av programmet för delen Hjorthagen av stadsutvecklingsområdet parallellt med detaljplaneprocessen för den norra delen av första etappen
- Miljöbedömning med tillhörande MKB genomförs för fördjupningen av programmet för delen Hjorthagen
- Pröva möjligheten att initiera en tävling för omdaning av stål-gasklockorna och dess närmaste omgivning

2. Hur programsamrådet bedrivits

I kommunens översiktsplan är det aktuella planområdet utpekade som ett stadsutvecklingsområde för utveckling av blandad stadsbebyggelse med bostäder och arbetsplatser.

Ett program för hela området Hjorthagen - Värtahamnen – Frihamnen - Loudden (november 2001) arbetades fram och blev föremål för remiss och samråd under 2002. Stadsbyggnadsnämnden godkände i juni 2003 redovisningen av programsamrådet och program för fortsatt planering, bl.a. att upprätta handlingar för plansamråd.

3. Hur plansamrådet bedrivits

Plansamråd om detaljplaneförslaget genomfördes under september/oktober 2005. Samrådsmöte hölls i Östermalmsskolans aula den 15 september 2005 varvid ca 40 personer närvarade. Dessutom genomfördes ett "Öppet Hus" i Villa Ekbacken i gasverksområdet den 17 september där ungefär 120 personer deltog. Under och efter samrådstiden har ett antal möten mellan stadsbyggnadskontoret, markkontoret och representanter för en grupp ideella föreningar hållits med syfte att fördjupa och förbättra dialogen kring planeringsläget i området.

Inbjudan till plansamråd annonserades i dagspressen, stadsdelstidningarna samt genom affischer. Planhandlingarna har varit tillgängliga dels i Tekniska Nämndhuset dels på stadens hemsida samt på Östermalms stadsdelsförvaltning och Hjorthagens bibliotek.

Under samrådsmötena framfördes synpunkter bl.a. kring miljöaspekter, trafikfrågor, ekonomi och markrening, idrott och rekreation, förhållandet till National-

stadsparken, bebyggelsens utformning och påverkan på och relationen till bebyggelsen i Hjorthagen.

4. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen framför att man i anslutning till framtagandet av stadens översiktsplan och detaljplaneprogrammet har ansett det bra att detta till stadens centrala delar näraliggande område utnyttjas för s.k. stadsutveckling. Detta kan också bli en behövlig förbättring för det av verksamhetsområden omkringbyggda bostadsområdet, stadsdelen Hjorthagen. Länsstyrelsen är också medveten om att kostsamma marksaneringsåtgärder måste vidtas för att göra exploateringen möjlig.

Länsstyrelsen bedömer att den föreslagna bostadsbebyggelsen, såsom den gestaltas i detta förslag, inte torde kunna tillkomma utan att kulturmiljövårdens riksintresse och Nationalstadsparken allvarligt påverkas, vilket kan innebära påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården och skada på riksintresset Nationalstadsparken. Länsstyrelsen anser att området kan bebyggas med bostäder, men att det måste ske med en anpassning till de befintliga mycket höga natur- och kulturvärdena så att påtaglig skada på riksintresse inte uppstår.

Kulturvärdena i området är framförallt gasverkets industrimiljö, men även Hjorthagens funkisbebyggelse, Abessinien.

Förslaget innebär en kraftig exploatering med byggnader i sex våningar som bildar en front mot Husarviken och Nationalstadsparken. Även om det finns släpp och öppningar i bebyggelsefronten blir effekten en massiv stadsmur direkt in på Nationalstadsparken och den lantliga Fiskartorpsmiljön med Karl XI's fiskestuga. Länsstyrelsen anser att en lättare exploatering invid Husarvikens strand än vad planförslaget utvisar är nödvändig för att påverkan på såväl landskapsbild, miljön runt Husarviken som spridningskorridorer inte skall innebära påtaglig skada på Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden. Områdena närmast Nationalstadsparken i planområdets nordvästra del borde behandlas som en övergångszon utan exploatering.

Bebyggelsen inom planområdet behöver omfördelas för en exploatering och gestaltning som bättre anpassas och tar hänsyn till Nationalstadsparken, gasverket och Hjorthagen. Mot bakgrund av ovanstående, och på grund av att viktiga aspekter ur miljökonsekvensbeskrivningen samt stadens landskapsutredningen från 2002 inte redovisas och beaktas i detaljplaneförslaget, anser Länsstyrelsen att planförslaget behöver omarbetas.

Staden och myndigheter har enligt kulturminneslagens 4 § att iaktta att gott ortnamnskick beaktas. Länsstyrelsen ifrågasätter namnet Norra Djurgårdsstaden. Lämpligen borde det anknyta till vedertagna namn med närmare anknytning till platsen, såsom Husarviken.

5. Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndighetens synpunkter begränsar sig till de fastighetsrättsliga frågorna och är av redaktionell karaktär.

6. Sakägare och boende

Kungliga Djurgårdens Förvaltning (KDF) anser att det presenterade detaljplane-förslaget inte är bra. Seriösa alternativ borde tas fram som bättre tillgodoser behovet av närrecreationsytor, ytor för spontanidrott och organiserad idrott. Det är inte seriöst att hänvisa till redan befintliga idrottsanläggningar som redan idag är överbokade när man planerar för en stadsdel av den här storleken. Många av de närrecreationsytor som hänvisas till inom området har tvivelaktiga kvalitéer avseende storlek och användbarhet. KDF anser att föreliggande förslag på ett otillräckligt sätt tagit hänsyn till närheten till Nationalstadsparken med dess natur och kulturlandskap. Det förefaller svårbegripligt att föreslå en kompakt stadsfront i detta läge. Förslaget borde bättre ansluta till och integreras i Hjorthagen samtidigt som landskapet och gasverksbebyggelsen visas större hänsyn. Förslaget borde också mer uttalat syfta till att bryta Hjorthagens isolering och öka underlaget för servicefunktioner i Hjorthagen. KDF anser att detaljplane-förslaget inte tydligt visar hur man åstadkommer goda kommunikationer som är en förutsättning för projektet. KDF anser vidare att föreliggande förslag är i konflikt med Nationalstadsparkslagen samt att en MKB skulle ha tagits fram för hela denna del av utvecklingsområdet. KDF ser fram emot en kraftig bearbetning av planförslaget och bidrar gärna med idéer. Förvaltningen vill framförallt att Husarviken hanteras på ett sätt som ser både till Nationalstadsparkens värden och en långsiktig hållbar samhällsutveckling med en god livsmiljö både för människor och djur.

Statens fastighetsverk yttrar sig i egenskap av ägare till fastigheten Norra Djurgården 1:1 som ingår i Konungens enskilda dispositionsrätt och förvaltas av Kungliga Djurgårdens Förvaltning (KDF). KDF har samrått med SFV om sitt remissvar och delar i princip KDFs synpunkter.

Livgardet yttrar sig som granne till förslaget detaljplaneområde, även om Livgardets verksamhet och utbildning för beriden högvakt i samarbete med fristående stiftelse och Fältrittklubben endast indirekt berörs av detaljplane-förslaget. Livgardet har inga synpunkter på planförslagets innehåll, annat än vad indirekt påverkan (allergirisk för boende i samband med hästhållning) vad gäller det nya bostadsområdet närmast Storängsbotten och Livgardets verksamhet. Livgardet bedömer, att godtagbart avstånd till nya bostäder i allergihänseende kan innehållas av försvarsmakten i samband med beriden verksamhet, då avståndet mellan nya de bostäderna ej kommer underskrida aktuell norm 200 meter. Då eventuell norm inte utreds i separat MKB överlåter Livgardet till staden genom miljöförvaltningen att själv bedöma, huruvida djurhållningen på Fältrittklubbens område möjligen kan påverka planförslaget.

Martin Olsson Fastigheter AB tomträtthavare till fastigheten Ängsbotten 8 har en positiv grundsyn till projektet. Bolaget ser dock svårigheter med fortsatt drift av grossistverksamheten och ser med oro på de stora störningar av nuvarande verksamhet som kan uppstå om detaljplane-förslaget genomförs med nuvarande utformning. Staden har tillsammans med Martin Olsson diskuterat alternativa lägen för verksamheten utan beslutat. Bolaget är övertygad om att nuvarande läge är det bästa tänkbara och utgår från en fortsatt utvecklig av verksamheten i nuvarande läge. Martin Olsson anser därför att i första hand en bearbetning av planen måste göras där man inte inkräktar på fastigheten Ängsbotten 8:s mark och där man tar hänsyn till och redovisar en tillfart till fastigheten för varutransporter och kunder som är likvärdig med den som finns idag. Om andra alternativ, t ex omfördelning av kringliggande mark skall vara acceptabla måste de vara likvärdiga med de förhållanden som råder idag. Bolaget vill betona att första

prioritet är att bibehålla nuvarande lösning och anser att detaljplanearbetet måste visa på alternativa vägsträckningar som inte inkräktar på fastigheten Ängsbotten 8.

Robert Erkers, boende på Lidingö, framför förslaget om ett nytt badhus för norra/östra delen av city i anslutning till Storängsbotten och Tennisstadion. Det behövs ett riktigt familjebadhus med äventyrsbad i denna del av staden.

Annika Francke, boende i Hjorthagen, framför att det måste klarläggas var gränsen för Nationalstadsparken går. Är det nuvarande beslutet om gränsdragningen grundat på korrekt information? Stämmer verkligen förutsättningarna för de presenterade byggplanerna? AF anser att markanvisningarna ska tas tillbaka tills samrådsprocessen är avslutad. Inga byggnader intill Husarviken, låt det vara grönområde. Bygg istället åt andra hållet och låt Hjorthagen växa mot Gärdet. Bebyggelsen bör vara av liknande karaktär som den befintliga i Hjorthagen. Utred möjligheten att bygga bostäder i Värtahamnen. Överdäcka både Lidingövägen och Norra Länken. En övergripande synpunkt är att man måste bestämma sig för om Hjorthagen – Värtan är att betrakta som ett bostadsområde eller som ett industriområde.

Björn Gustafsson, boende i Hjorthagen, skriver att det höga trycket på bostäder tillsammans med önskan att få fördela de höga marksanerings- och grundläggningskostnaderna på så många kvadratmeter bostadsyta som möjligt tycks ha fått styra oinskränkt. BG framför att kommunen också har andra behov än bostäder och att det rimliga hade varit att utlysa en idépristävling. I brist på en sådan finns Sture Koinbergs förslagsskiss. Med de tankar som presenteras där kan detta bli ett område för idrott och friluftsliv i kombination med ett måttligt bostadsbyggande med ett stort inslag av lägenheter för studenter i nära anslutning till ett stort antal högskolor och universitet. Man kan i sammanhanget försöka få dispens för de generösa regler för parkeringsplatser som nuvarande byggnormer kräver, men som framöver kommer att betraktas som väldigt 1900-talsmässiga.

Sonja Lind, boende i Hjorthagen, undrar om detaljplaneförslaget verkligen är på allvar. Skall det lagras bensin så nära bostäder? Det finns både el och gas runt Hjorthagen. Vid en katastrof blir de boende i stadsdelen helt lamslagna. Hur långs skall avståndet till bostäder vara? Att bygga höga hus är förfärligt. Tänk på vad det betyder för de människor som bor och skall bo i detta förgiftade område.

Anne Brakvatne, boende i Hjorthagen, framför åsikten att man inte ska bygga bostäder vid Husarvikens strand. Förslaget som framförs av kommittén för Gustavianska Parken och Haga – Brunnsvikens Vänner om att anordna ett centrum för idrotts- och friluftsliv är bättre. Eller varför kan man inte ordna ett kolonilottsområde på en del av området? På så sätt får man en mjukare övergång från stadsbebyggelse och Nationalstadsparken som även har en viktig funktion ur miljöskyddsaspekt. Titta på Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsförenings förslag om att bygga bostäder mot Lilla Värtan istället för en LNG-anläggning om man vill utöka bostäder runt Hjorthagen. Även i förslaget från andra föreningar finns idéer om en viss bebyggelse i området vid Storängsbotten. Som storstadsbo och allt stress man utsätts för, är det väldigt viktigt att bevara de rekreationsområden som finns. Ju mer folk som ska bo i området desto mer belastning blir det förmodligen i dessa grönområden. Var försiktig med att nagga i kanterna på Nationalstadsparken, snarare ska man bevara den som i t ex förslaget framtaget av kommittén för Gustavianska Parken och Haga - Brunnsvikens vänner.

Jan Harry Johansson, boende i Hjorthagen, motsätter sig detta extremt okänsliga och överexploaterade förslag som gör intrång i Nationalstadsparken i strid mot miljöbalken och uppmanar därför till att dra tillbaka förslaget. Den föreslagna nya stadsdelen kan innehålla upp emot 15 000 personer vilket innebär en 10 gånger högre exploateringsgrad än i befintliga Hjorthagen. En så hög exploatering riskerar att smitta av sig även på Hjorthagen med krav på förtätning och högre hushöjder. För boende i Abessinien innebär det att vårt närmsta rekreationsområde, som också är en viktig spridningsväg för Nationalstadsparken, försvinner. JHJ bor själv 95 meter från den närmast planerade huskroppen som kommer att sticka upp 7 meter ovanför hans gatuplan. Istället för ett vackert skogsparti med ett rikt fågelliv kommer där vara en husfasad att vila blicken på. Den boende är medlem i Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsförening och ansluter sig helt till föreningens synpunkter i detta ärende.

Carl-Johan Ihrfors, boende på södra Djurgården, framför att området borde vara föremål för en fördjupad översiktsplan. Bristen på en fördjupad översiktsplan gör att ifrågavarande detaljplaneförslag inte visar områdets sammanhang med det totala programområdet. Det är också oklart i vilken omfattning och när angränsande område på gasverkstomten kommer att kunna exploateras och detaljplan läggs fram. Skribenten anser att av hänsyn till Nationalstadsparken bör kvarteren dras tillbaka från parkens gräns och det område som tidigare varit plats för golftält anges som park. Därutöver bör bebyggelsen ges en helt annan och mindre skala. Arbetet med detaljplanen bör därför avbrytas till dess den fördjupade översiktsplanen för Nationalstadsparken färdigbehandlats. Ihrfors anser att en internationell plantävling bör genomföras och att ett nytt förslag till detaljplan som grundar sig på planeringsmålen måste läggas fram.

Henrik Lundblad, boende i Hjorthagen, tycker det är trevligt att det kommer nya bostäder till området och skulle vilja föreslå ett att de vackra gamla tegelbyggnaderna användes till något trevligt. Den stora byggnaden närmast kajen skulle bli en utmärkt saluhall med exempelvis fiskförsäljning mm. Kundunderlag skulle fås från både Lidingö, staden i övrigt och Finlandsbåtarna. Om man samtidigt släpper in affärer i övriga tegelhus så skulle gasverket kunna bli ett Stockholms Fisherman's Warf med restauranger mm. Övriga angelägna projekt borde vara en cykelförbindelse över Lidingövägen från Hjorthagen till Gärdet och en flyttning av ställverket bredvid Fortum.

Christina Löfman, boende i Hjorthagen, skriver att förslaget bör utformas med större hänsyn till ekologiska spridningsvägar och synintrycken från Nationalstadsparken. De så kallade "gröna axlarna" är alltför små och begränsade för att de skall kunna verka som biologiska spridningsvägar. Några parker i bebyggelsen är inte att tala om, det är snarare planteringar. Hela intrycket blir en kompakt stenstad som möter betraktaren från Nationalstadsparken. Från Hjorthagens håll blir detta en barriär mot Nationalstadsparken. Lagg öppna ytor i form av bollplaner, vattenspeglar, bredare mer parkliknande spridningsvägar än den gröna aveny som är planerad. Sänk husen eller ta bort delar av kvarter för en mer öppen hållning mot Nationalstadsparken. Stadsbyggnadskontoret bör ta hänsyn till de andra förslag som är inskickade av Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsförening och kommittén för Gustavianska Parken och Haga – Brunnsvikens vänner.

Christer Lignell, boende vid Fiskartorpet, skriver att förslaget att bygga bostäder och kontor inom denna del av Stockholm är positivt och kan skapa trevliga bostads- och kontorsmiljöer för många människor. Planförslagets storskaliga exploatering med begränsade grönområden riskerar dock att medföra att intelligen-

gande grönområden på Djurgården kommer att nyttjas på ett sätt som kan vara till men för djurgårdslandskapet och dess historia. Ett alltför omfattande utnyttjande av Djurgården som närströvsområde med anledning av den nya bebyggelsen kan, enligt undertecknad, komma att stå i strid med Nationalstadsparkens syfte. Av bestämmelserna för Nationalstadsparken framgår att buffertzoner vid parkens gränser skall beaktas för att få naturliga övergångar mellan parkområdet och den nya markanvändningen. Detaljplaneförslagets storskaliga bebyggelseförslag, med höga byggnader i gränsen mot djurgårdslandskapet, är ett exempel på att nämnda bestämmelser ej tillräckligt har beaktats. En anpassning av den nya bebyggelsen till mindre förorenade områden och en förläggning av grönområden i större omfattning än planförslagets på övriga områden torde kunna begränsa de höga marksaneringskostnader. Undertecknad anser att ett omtag bör göras för att utreda förutsättningarna för omfattningen och utformningen av exploateringen inom området. I avvaktan på en sådan utredning, t ex i form av en fördjupad översiktsplan, förutsätts att inga arbeten eller markanvisningar sker inom planområdet, som ekonomiskt - tekniskt binder upp den fortsatta markanvändningen.

En förtryckt pamflett framtagen av Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsförening har lämnats in med lydelsen:

**UTVECKLA HJORTHAGEN MED BOSTÄDER MOT LILLA VÄRTAN –
SPARA MILJÖN VID HUSARVIKEN!**

Vi vill skapa en bättre miljö med nya bostäder utan nytt LNG-gaslager mot Lilla Värtan och lägga dagens riskfulla energilager på säkert avstånd från bebyggelsen. Vi vill skapa ett centrum för idrotts- och friluftsliv, ett inbjudande genomgångsrum till Norra Djurgårdens strövsområden och Nationalstadsparken utan påträngande strandbebyggelse.

Vi vill ej ha den högexploaterade höghusbebyggelse enligt detaljplaneförslaget.

Underskriven av:

Bitte Liberg, boende på Södermalm

Tommy Söderberg, boende på Gärdet

Mats Kullberg, boende på Gärdet

Ann Silverstolpe, boende i Hjorthagen

Linn Norström, boende på Gärdet

Ebba C. Ankarcrona, boende på Östermalm

Henrik och Helene Ringertz, boende på Gärdet

Jesper Hagström, boende i Hjorthagen

Mirja Tuominen, boende på Gärdet

Charlotta Henriksson, boende på Gärdet

Torbjörn Magnusson, boende på Gärdet

Ingrid Odén, boende i Hjorthagen

Karin Tennander, boende i Hägersten

Eva Englund, boende i Hjorthagen

2 med oläslig signatur, boende i Hjorthagen

3 med oläslig signatur, boende på Gärdet

7. Övriga intresseföreningar m.fl.

Värtans socialdemokratiska förening anser att punkthusen längs Hjorthagsparken inte bör byggas. Istället framför de att nuvarande plåtklockor rives och att den höga klockan ersättes av ett högt hus som innehåller många lägenheter och samtidigt bevarar Hjorthagens landmärke. Föreningen framför att Husarviken omfattas av strandskydd och att föreslagen bebyggelse flyttas längre bort från strandlinjen. Det är viktigt att man inte tar bort spridningsvägarna mellan norra och södra Djurgården. Föreningen efterlyser en tydligare redovisning av parkerings- och barnomsorgsfrågorna och är bekymrade över att det inte har redovisats några försök att sammanlänka den nya bebyggelsen med Hjorthagen. Värtans socialdemokratiska förening föreslår en gång- och cykelväg mellan T-baneentrén vid Jägmästargatan och nuvarande plåtklockan, mellan Abessinien och Idrottsplatsen och att ytterligare förbindelser tillskapas som t ex en rulltrappa/hiss i närheten av Ropsten. För övrigt anser föreningen att ställverket i kv Elektriciteten bör grävas ner och att bostäder byggs på fastigheten.

Kommittén för Gustavianska Parken vill uttrycka sin bestörtning över att detaljplaneförslaget helt bortser från stora värden som har identifierats i området. Kommittén konstaterar att detaljplaneområdet är en farligt svag länk i Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur. Kommittén finner att det trots ett starkt exploateringstryck saknas en samlad planering som syftar till att bevara och utveckla områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden i enlighet med Nationalstadsparkens övergripande målsättning. Kommittén framhåller att den föreslagna bostadsbebyggelsen söder och öster om Husarviken tillsammans med en fortsatt utbyggnad av trafikapparaten hotar att ytterligare skada landskapsbilden i hela denna del av Nationalstadsparken. Kommittén kräver att en miljöprövning genomförs av projektet. Som en illustration till möjligheterna att utveckla programområdet i en positiv riktning har Kommittén för Gustavianska Parken tillsammans med Föreningen Haga - Brunnsvikens Vänner låtit ta fram en idéskiss till ett program för området mellan Husarviken och Stadion med ett annat värdeperspektiv. Syftet med skissen är att långsiktigt säkerställa och utveckla Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden och att samtidigt ta till vara områdets unika möjligheter att utvecklas till ett attraktivt centrum för idrotts- och friluftsliv i hela Stockholmsregionen. Kommittén för Gustavianska parken avstyrker det framlagda förslaget till detaljplan och överlämnar idéskissen som sitt bidrag till samrådet om den fortsatta utvecklingen av stadsdelen Hjorthagen. *(Se bifogade illustrationer)*

Haga - Brunnsvikens vänner förespråkar en omarbetning av detaljplaneförslaget som tar sin utgångspunkt i det kulturhistoriska landskapet och låter det vara avläsbart även i framtiden. I ett natur- och kulturhistoriskt perspektiv är det ett starkt samband mellan landskapet på ömse sidor om Nationalstadsparkens gräns som präglar det historiska landskapets värden, inte den starka kontrast som föreslås i stadens planering. Längs Storängens och Husarvikens dalgångar bör Hjorthagen och Ugglebacken förbli dalstråkens väggar och rå över ny bebyggelse. Norra och södra sidan av Husarviken bör ses som ett kulturhistoriskt landskapligt sammanhang och utvecklas med dessa utgångspunkter som Nationalstadsparkens gräns. Husarvikens öppna vattenyta bör vidgas. En bredare grön zon med ny trädvegetation närmast Husarvikens södra strand samt lägre höjd på nya byggnader förstärker vattenrummets historiska identitet och tydlighet. Haga-Brunnsvikens vänner har varit med att ta fram en alternativskiss för utvecklingen av Hjorthagen - Husarviksområdet tillsammans med Kommittén för Gustavianska parken. *(Se bifogade illustrationer)*

Föreningen Hjorthagen anser att detaljplaneförslaget tagit minimal hänsyn till att bebyggelsen ligger i direkt anslutning till Nationalstadsparken där särskild hänsyn skall tas vid byggnation. Föreningen menar att idéskissen framtagen av Kommittén för Gustavianska parken är väl värt att beakta som ett alternativ till hur området skulle kunna utvecklas i samklang med Nationalstadsparken. Enligt Föreningen Hjorthagen rymmer detaljplaneförslaget inga egna rekreationsytor för det föreslagna bostadsområdet utan kalkylerar in dessa på Nationalstadsparkens område.

Djurgårdens Hembygdsförening konstaterar att ett genomförande av detaljplaneförslaget på ett avgörande sätt skulle skada landskapsbilden kring Fiskartorpet och Husarviken. Föreningen anser att bebyggelse enligt planförslaget medför en kraftig försvagning av spridningskorridorerna för djur och växter genom Nationalstadsparken. Vidare skulle den föreslagna 6–7 våningar kvartersbyggelsen innebära att landskapets överordnade och tydliga struktur förloras. För smalhusområdet Abessinien skulle förslaget medföra förlust av det fria läget som är av avgörande betydelse för upplevelsen av områdets kvaliteter. Även om förslaget innebär att de flesta byggnaderna i gasverksområdet kommer att bevaras så tillåter förslaget att bostadsbebyggelsen kommer alltför nära. Betydligt mer av de äldre byggnadernas ursprungliga omgivningar måste sparas eller återskapas om den ursprungliga anläggningens stora kvaliteter skall kunna förstås och uppskattas av eftervärlden. Föreningen menar att den bebyggelse som planförslaget möjliggör innebär betydande negativ påverkan på berörda riksintressen i och invid detaljplaneområdet.

Stockholms Idrottsförbund ansluter sig i sitt yttrande till den av Kommittén för Gustavianska parkens och Haga- Brunnsvikens Väners framtagna idéskiss (se bilaga 1). Förbundet uppmanar till att inte göra om misstagen från likande stadsutvecklingsområden att förbise behovet av idrottsanläggningar. Förbundet har genom en i ord beskriven cykeltur skisserat en framtidsvision av hela området från Ropsten till Stadion.

Företagsgruppen Värtan med omnejd vill att staden i planeringen tar hänsyn till behovet av närservice utöver dagligvarubutiker i området. Gruppen ser gärna att plats reserveras för småskalig service/hantverksverksamhet som bil- och gummiwerkstäder, glasmästare, målerier etc bereds plats. Idag tenderar innerstaden till att bli ett reservat för bostäder och kontor, där servicen består av restauranger och klädhandlare, medan annan serviceverksamhet tvingas ut i periferin.

Samfundet S:t Erik konstaterar att det är svårt tänka sig några ”åtgärder i och utanför nationalstadsparken” som i högre grad än föreliggande förslag inverkar menligt på denna än den nu planerade massiva stadsfronten. En unik historisk miljö skall helt enkelt inte ha senare epokers miljö som blickfång. Också området vid Storängsbotten och mot Gärdet där det stora vägpaketet ska dras fram behöver utvecklas väsentligt ur miljösynpunkt. Gasverksområdet riskerar enligt förslaget att bli alltför inklämt av höga byggnader. Området skall om det överhuvudtaget förtätas reserveras för verksamhet för vilken det så attraktiva läget är nödvändigt. Samfundet St Erik ifrågasätter därför såväl det aktuella detaljplaneförslaget som hittills presenterade planer för helheten. Samfundet S:t Erik delar insikten att det är synnerligen viktigt att nya bostäder kommer till i Stockholm. En utgångspunkt för planeringen borde dock ha varit att komplettera Hjorthagen med större lägenheter och underlag för service. Den nuvarande planen snarare vänder sig från Hjorthagen och riskerar att snarare föra med sig en utarmning. En annan utgångspunkt borde varit att undvika att bygga på mark med så extremt dåliga grundläggningsförhållanden och så tvärs emot områdets topogra-

fiska förutsättningar. Samfundet vill också starkt ifrågasätta att bygga av dyra bostäder på olämpliga ställen motiveras med att de finansierar rening av nedsmutsad mark. Samfundet kräver att alternativ tas fram och diskuteras innan beslut fattas. Samfundet S:t Erik anser att nya och mer kreativa grepp behöver tas för att åstadkomma de bostäder som behövs. Det är fullt möjligt att på nya platser skapa attraktiv urban miljö och ekonomiska värden med bl a arkitektoniska medel. Lika väl som vi måste kräva av dem att respektera intentionerna bakom Nationalstadsparken. Samfundet S:t Erik vill med skärpa betona vikten av att staden utvecklar en mer effektiv planprocess som både ger utrymme för seriös analys och dialog och som samtidigt förkortar handläggningstiden och underlättar genomförandet.

Förbundet för Ekoparken anser att förslaget inte är förenligt med lagen om Nationalstadsparken och avvisas därför. Förbundet anser att ett stort stadsomvandlingsområde som detta bör studeras genom en fördjupning av stadens översiktsplan. Förslaget överskrider enligt förbundet gränsen för Nationalstadsparken. Förbundet påtalar att förslaget inte följer de riktlinjer som redovisats i programmets landskapsutredning samt att förslaget inkräktar på de riksintressen för kulturmiljövården som finns i området. Förbundet anser att detaljplane-förslaget måste omarbetas. Flertalet bostadshus i detaljplaneområdets norra del måste ersättas av park- och naturområden för att återskapa landskapets särdrag och för att säkra och utveckla de viktiga spridningsvägarna mellan Norra Djurgården och Hjorthagen/Gärdet. Dessa studier måste ske samordnat över hela Husarviksområdet lämpligen i form av en fördjupning av översiktsplanen. Med en medborgerligt förankrad och politiskt beslutad sådan kan sedan detaljplane-processen skyndas på och långdragna överklaganden undvikas. Ett moratorium bör införas innebärande att markanvisningarna hävs och att vissa nu igångsatta markåtgärder avbryts.

Djurgården – Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV) avstyrker helt föreslagen utformning av bebyggelsen i sitt samrådssvar med utförlig motivering, kartor och foton av den natur- och kulturhistoriskt känsliga miljön. Föreningen framför ståndpunkten att av det aktuella planområdet ligger nästan till hälften inom det område som Riksdagen beslutat att skydda som Nationalstadspark. Mer än hälften ligger inom Gärdets viktiga spridningsväg för Nationalstadsparken där särskilt värdefulla naturmiljöer ska skyddas i sin helhet. Nästan 1/3 av planområdet utgörs av dessa värdekärnor. Hela delen av Norra Djurgården avsågs bli naturreservat och 1/3 av området skulle haft strandskydd enligt lag om införande av miljöbalken 1 juli 1999. Området utgör riksintresse för kulturmiljövården. Föreningen vill att utgångspunkt för stadsutveckling och skydd av riksintressen ska vara en miljöbedömning. Hjorthagens befintliga bostadsbebyggelse bör naturligen expandera i centrala delar samt mot Lilla Värtans strand i öster kring Lidingöbronns fäste och Ropstens T-banestation där det idag finns stora hårdgjorda parkerings- och lagerytor vid Lidingövägen. Det är viktigt att dessa ytor får en för människors hälsa- och livsmiljö positiv utveckling utan förorenande verksamhet. Risk föreligger att staden utan tillräcklig kunskap vill utnyttja området för tung miljöstörande industri. Föreningen anser att detaljplaneområdet bör saneras till den grad detta krävs men att ett återställande av området efter rening ska inriktas på natur/parkanvändning utifrån krav på spridningsvägar och strandskydd. Föreningen föreslår en överdäckning av Lidingövägen vid Ropsten för att därpå bygga bostäder samt även en överdäckning av Norra Länken vid Hjorthagen för att på denna och i f d Storängskrokens industriområde kunna bygga lägre bostäder mot Värtabanen. Denna föreslås bli snabbspårväg mot City och Lidingöbanan. Ställverkstomten i Hjorthagen och Gasverksvägens brant bör också studeras för att knyta samman Hjorthagen med omgivningen. Föreningen

stödjer det alternativförslag som har tagits fram av Kommittén för Gustavianska Parken och Haga – Brunnsvikens Vänner. Föreningen vill spara Husarviksområdet, omdisponera resurser och bygga bostäder mot Lilla Värtan enligt ovan beskriven princip vilket redovisas i en egen alternativskiss. (*Se bifogade illustrationer*)

Engelbrekts församling framför synpunkten att helheten i Hjorthagsområdet förutsätter en konsekvent genomförd integration av nybyggnationen med den befintliga bebyggelsen. Topografin i det aktuella området skapar därvidlag hinder för en sådan integration. Ur församlingens perspektiv förutsätter Hjorthagskyrkans funktion av stadsdelskyrka att flödet mellan gammal och ny bebyggelse underlättas. Kyrkofullmäktige vill understryka att detaljplaneförslaget inte fullt ut medger en sådan integration. Församlingen eftersträvar att i det nya området låta sig representeras i någon form av andaktslokal och expedition som ett komplement till församlingens kyrka i Hjorthagen.

8. Remissinstanser

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade att tillstyrka förslaget under förutsättning att värdekärnan i kanten av Hjorthagsberget värnas och att intrånget minimeras i den värdefulla naturmiljön där punkthusen är föreslagna att placeras. Nämnden menar att en vegetationsbestämmelse om skydd av albrynet vid Husarviken införs planen och att kompensationsåtgärder för ianspråktagna grönytor arbetas in i planen samt att miljökonsekvensbeskrivningen omarbetas och kompletteras. Nämnden förordar att en miljösamordnare utses för projektet. Förslaget till detaljplan för Norra Djurgårdsstaden i stadsdelen Hjorthagen ligger delvis i ett oerhört känsligt område med höga naturvärden och viktiga spridningsvägar. Huvudsakliga delen av området, som är tänkt att exploateras ligger dock på kraftigt förorenad industrimark. Detta är ett av tolv stadsutvecklingsområden som finns med i stadens översiktsplan och tanken är att återanvända redan ianspråktagen mark för mångfunktionell relativt tät stadsbebyggelse med goda samband mellan boende, arbete, kultur och service. För att kunna sanera området och använda det till bostadsbebyggelse krävs en hög exploateringsgrad. Dock uppstår en konflikt häri eftersom området ligger inklämt mellan Nationalstadsparken och Hjorthagsparken vilket utgör viktiga värdekärnor i staden. Därför är det av stor vikt att hänsyn tas både till Nationalstadsparken och den unika miljön som finns i Hjorthagsparken i det fortsatta arbetet.

Miljöförvaltningen tillstyrker förslaget under förutsättning att Hjorthagsberget undantas från exploatering då det ingår i ett område med särskilt högt naturvärde i spridningsvägen Gärdet, en vegetationsbestämmelse om skydd av albrynet vid Husarviken införs i planen, kompensationsåtgärder för ianspråktaga grönytor arbetas in i planen, att miljökonsekvensbeskrivningen omarbetas och kompletteras och att en miljösamordnare utses. Punkthusen i kanten av Hjorthagsberget innebär ett oacceptabelt intrång i en värdekärna (område med särskilt högt naturvärde) i spridningsvägen Gärdet och förlust av värdefull natur varför punkthusen avstyrks. Att skydda dagens värden har högsta prioritet. Planförslaget innebär en målkonflikt med stadens miljömål att ingen exploatering ska i biologiska spridningsvägar som är särskilt värdefulla. För att på sikt stärka grönstrukturen ska särskilt värdefull vegetation skyddas och möjligheter till nyplantering av naturligt förekommande vegetation tillvaratas.

Östermalms stadsdelsförvaltning framför att det är viktigt att stadsdelen kan vara med och påverka utformningen av såväl den yttre miljön som verksamhets-

lokaler. Förvaltningens uppfattning är att byggnadshöjden mot Husarviken ska sänkas, särskilt som strandremsan mot bebyggelsen är smal. Förvaltningen är också tveksam till 140 lägenheter i sju punkthus i Hjorhagsparkens kant. Förvaltningen anser att hela Klockparken ska ingå i detaljplanen. Planförslaget innebär exploatering i en spridningszon mellan norra och södra Djurgårdens kärnområden. Planförslaget måste därför kompletteras med åtgärder för att möta effekterna av detta. Stadsdelsförvaltningen anser att en näringslivskonsekvensanalys ska genomföras tillsammans med näringslivsansvariga för att på bästa sätt möta behovet av affärer och etablering av mindre företag. En planering och en genomförandeplan behövs för kollektivtrafiken för att den kommunala servicen ska fungera. Stadsdelsförvaltningen anser vidare att det är nödvändigt att det vid inflyttningen i området finns färdiga trafikseparerade gång- och cykelvägar till skolor, handel och friområden. Områdesplaneringens ambition med att förbättra kopplingen mellan Hjorthagen med Norra Djurgårdsstaden och omgivningar måste vara klar när inflyttningen börjar.

Östermalms stadsdelsnämnds pensionärsråd anser att inom detaljplaneområdet skall dels reserveras mark för särskilt boende inom äldreomsorg (ålderdomshem, sjukhem och demenshem) dels i något kvarter anges lokaler för dagverksamhet för äldre och att i markanvisningarna också bör finnas seniorboende med hyresrätt i kommunala och privata bostadsföretag. Pensionärsrådet föreslår att stadsbyggnadsnämnden innan detaljplanearbetet går vidare med denna plan och andra planer i programområdet Hjorthagen- Värtan – Frihamnen och Loudden hos kommunens ansvariga organ begär förslag på äldreomsorgens behov av byggnader eller lokaler för seniorboende, särskilt äldreboende, dagverksamhet och sjukvård för äldre.

Östermalms stadsdelsnämnd anför utöver stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande att den delar pensionärsrådets uppfattning att det även bör planeras för särskilda äldreboenden i detta område. Mot bakgrund av vad det lokala handikapprådet anfört anser nämnden vidare att särskilda studier behöver genomföras i syfte att knyta ihop det nya Hjorthagen med den gamla delen. Det betyder att man måste hitta sätt att enkelt röra sig mellan de olika nivåer som finns i området. Det får inte bli så att dessa delar separeras från varandra, tvärtom måste allt göras för att de ska integreras. Nämnden vill också framhålla att nya bostäder kan byggas även i den gamla delen. Staden bör driva på förhandlingarna med Fortum för att snarast kunna bebygga kv. Elektriciteten. Den stora plåtgasklockan bör rivras och ersättas med ett högt hus som i formen kan påminna om gångna tiders verksamhet och Hjorthagens stora betydelse för hela stadens energi- och värmeförsörjning. Det skulle samtidigt kunna bli ett betydligt vackrare landmärke för Hjorthagen än de nuvarande höga skorstenarna. Tillkomsten av ett sådant bostadshus skulle göra det möjligt att låta andra, mindre lämpligt placerade hus utgå. Det kan t ex gälla några av de sju punkthusen som förvaltningen uppmärksammar, men också hus som inskränker de viktiga spridningsvägarna. Enligt kommunfullmäktiges beslut ska de erfarenheter av miljöarbete mm som har vunnits i Hammarby Sjöstad utnyttjas också i detta stadsutvecklingsområde. Det finns här en chans att använda sådana erfarenheter när det gäller framtida trafikförsörjning. Det betyder att man redan från början borde etablera spårbundna förbindelser med kopplingar till övriga delar på Östermalm/Gärdet samt också till Albano, Frescati och Norra Stationsområdet. Kopplingen till Värtabanan blir här betydelsefull. Även ett system för sjöpendling inom staden och närbelägna kommuner utmed sjövägarna kan bli av stort intresse. En gång- och cykelbro i kombination med ekodukt bör byggas över Lidingövägen.

Marknämnden beslöt att i huvudsak godkänna markkontorets och trafikkontorets gemensamma förslag till beslut. Därutöver anför marknämnden att det är av stor vikt att i den fortsatta utbyggnaden av området noga följa befolkningsutvecklingen för att kunna möta det eventuella behov av äldreboende, skola och förskola som kan anses nödvändigt. Området bör planeras så att Hjorthagen och Norra Djurgårdsstaden binds samman via kollektivtrafik och gång- och cykelstråk. Det är också viktigt att den fortsatta utbyggnaden tar hänsyn till de företag som i dag finns i området och försöker att hitta positiva framtida lösningar för dem. Den grönmarkskompensation som föreslås är otillräcklig med tanke på områdets funktion som spridningskorridor. Kompensationen bör kompletteras med den av nämnden tidigare efterfrågade ekodukten över Lidingövägen och redovisas särskilt i kommande ärende. För att hålla nere byggkostnaderna måste parkeringstalen hållas på samma nivå som övriga innerstaden och principen om tomtmarks/garageparkering följas. Arbetet med hållbart resande och erfarenheter från Hammarby Sjöstad bör användas för att nå målen på parkeringssidan. Platsen för de fyra punkthusen närmast söder om gasklockan är förorenad och behöver studeras vidare för att säkerställa en boendemiljö som inte riskerar barns och vuxnas hälsa. Stranden längs Husarviken är viktig att värna som naturstrand med promenad- och joggingstråk och en naturlig inramning av viken.

Trafiknämnden beslutar att i huvudsak överlämna och åberopa trafikkontorets utlåtande som svar på detaljplaneförslaget. Nämnden beslutade vidare att parkeringstalet för området ska vara samma som för resten av innerstaden, d v s 0,55 bilplatser per lägenheter. Trafiknämnden anför vidare att för att hålla nere byggkostnaderna och bilanvändningen måste parkeringstalen hållas nere. Den grönmarkskompensation som föreslås är otillräcklig. Gatu- och fastighetskontoret har tidigare haft i uppdrag att redovisa ett förslag till ekodukt över Lidingövägen som kompensation för de ekologiska värden som försvinner. Detta uppdrag måste snarast redovisas till trafiknämnden.

Markkontoret och trafikkontoret framför i ett gemensamt tjänsteutlåtande att planprocessen skall gå vidare enligt det förslag som lagt fram. Området som i översiktsplanen är ett stadsutvecklingsområde lämpar sig mycket väl för bostadsbebyggelse. Behovet av att bygga bostäder i centrala kollektivtrafiknära lägen är stort. Det är svårt att hitta ett så centralt område som samtidigt har stora möjligheter att avskärmas från störande trafik med buller och luftföroreningar och som har en stor tillgång på rekreationsområden. Vidare har staden ett historiskt ansvar för den förorening som området utsatts för under en lång tid. Att göra stora investeringar som en markrening innebär och samtidigt kunna göra området tillgängligt för allmänheten och möjligt för boende och service bör ses som en bra samhällsekonomisk investering. Dessutom utnyttjas ett redan delvis exploaterat industriområde och ett område som är svårtillgängligt med låg nyttjandegrad samt med tämligen begränsade användningsmöjligheter. Markkontoret är angeläget om att de föreslagna volymerna hålls i nivå med planförslaget. Det är med dagens exploateringsgrad ett stort underskott per lägenhet och därför viktigt att stadens investeringar i projektet genererar inkomster. Även för byggherrarna, som har höga grundläggningkostnader, finns en kritisk volym för att projektet skall bli lönsamt. Om inte de föreslagna volymerna kan uppnås enligt förslaget bör det studeras var de kan skapas i denna eller kommande etapper inom exploateringsområdet. Under samrådsprocessen har det framkommit att boende i Hjorthagen vill att staden ser över kopplingen mellan Norra Djurgårdsstaden och Hjorthagen. En naturlig koppling är dalstråket över Hjorthagens IP där staden borde göra djupare studier för en stärkt koppling och en utveckling. Samma möjlighet kan finnas på flera ställen vilket bör studeras.

Konsumentnämnden beslutade att i huvudsak överlämna konsumentförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och framför att när en helt ny stadsdel tar form är det viktigt att boendekostnaderna blir sådana att stockholmarna med normala inkomster kan bo i området, dvs har råd att konsumera de bostäder som kommer att finnas där. Närservice i form av affärer, förskolor, skolor och annan offentlig service gör en stadsdel attraktiv och bidrar till en levande stad. Tillgänglighet för människor med olika funktionshinder, tillgång till fritidsaktiviteter och en bra miljö för barn och ungdomar är andra viktiga aspekter. När det gäller parkeringsnormen bör hänsyn tas till att i området också finns infartsparkering för Lidingöbor. Infartsparkeringen och boendeparkeringen täcker olika behov och fyller två olika funktioner. Att utforma området så att det blir enkelt och tilltalande att använda sig av andra färdmedel än bilen är det bästa sättet att minska behovet av parkeringsplatser.

Konsumentförvaltningen anser att stadens mål för planeringen av den första utbyggnadsetappen av Norra Djurgårdsstaden är bra men att vissa av målen stämmer dåligt överens med förslag i detaljplanen. Parkeringsnormen på 0,55 parkeringsplatser/lägenhet strider enligt förvaltningen mot målet med en tillgänglig och säker trafikmiljö med låg andel biltrafik och minskade utsläpp av växthusgaser. Förvaltningen förutsätter att bra och lättillgängliga källsorteringsutrymmen byggs i eller i anslutning till de fastigheter som planeras för. Konsumentförvaltningen kommenterar vidare dagvattenfrågor, ekologiskt byggande, service, cykelparkering och parklek.

Renhållningsförvaltningen anser att områdets storlek och bebyggelsens omfattning gör det särskilt angeläget att avfallshanteringen utreds avseende insamlingsystem som kan minimera miljöbelastningen. Det är viktigt att utredningen omfattar avfall från såväl bostäder som verksamheter. Erfarenheter från andra större nybyggda områden bör beaktas. Renhållningsförvaltningen anser att de lösningar som kan vara aktuella innebär maskinell hantering av avfallet. De krav som idag ställs på avfallshantering gör att manuell hantering inte är lämplig vid nybyggnation i denna omfattning.

Fortum Distribution AB anför att åtgärder i bolagets befintliga anläggningar utförs efter beställning till Fortum Distribution AB samt bekostas av byggherren. Fortum Distribution AB har befintliga elanläggningar i området som berörs och måste flyttas om planförslaget genomförs. För att strömförsörja planerad nybyggnation i södra planområdet behöver befintlig elnätstation i kv Ängsbotten kompletteras med ytterligare en elnätstation inom samma plats.

Vägverket framför att detaljplaneförslaget kommer att ge ett väsentligt trafik-tillskott. Den planerade Norra Länken är därmed en förutsättning för exploateringen och samordning har skett under hand. Vid samordningen har framkommit att transporter genom detaljplaneområdet ej är möjligt under byggskedet. Vägverket har därför behov av att använda Midskogsvägen för transporter under byggtiden för Norra Länken varför denna måste anläggas tidigare än planerats.

Banverket vill framföra att Värtabanan är en järnväg av riksintresse och att exploateringen av området sker på ett sätt att framtida störningar och konflikter undviks. Banverket förutsätter att gällande riktvärden för miljö kvalitet uppnås, samt att exploatören vidtar och bekostar nödvändiga åtgärder. Beträktas buller från bangården som industribuller så ställs högre krav på bullerdämpande åtgärder. Det är viktigt att i planeringen och utformningen av gång- och cykelstråken i området aktivt motverkar att farliga genvägar över spårområdet kan uppstå.

Stockholms brandförsvaret skriver att föreliggande detaljplaneförslag måste samordnas med de framtida planerna för gasverket och en eventuell flyttning av denna verksamhet. Innan gasverket flyttat och gasklockorna tömts och tagits ur drift kan området inte bebyggas med tanke på riskerna ur brandskyddssynpunkt. Brandförsvaret utgår fram att en riskanalys tas fram och avstyrker detaljplaneförslaget tills dess att gasverket med gasklockor och gascистерner har lagts ner eller flyttats och till dess att en riskutredning kan visa att byggnationen kan ske utan risk med tanke på närheten till vägar och järnväg där transport av farligt gods sker. Alternativet med att ersätta gastillverkning med import av flytande naturgas till Värtahamnen är ännu ej färdigutrett.

Stadsbyggnadsnämndens handikappråd konstaterar att området i sig är relativt plant och har bra förutsättningar att tillgodose rörelsetillgängligheten. Däremot är de allmänna kommunikationerna mer besvärliga då bl. a. befintlig T-bana ligger i det starkt kuperade Hjorthagen. Planerad spårväg är mycket osäker, man vet inte om och när den kommer till stånd. En förutsättning för att rådet ska kunna godkänna planförslaget är därför att man realiserar den tänkta förbindelsen över dalgången via den befintliga idrottsplatsen och vidare genom gasverksområdet. Rådet framför vidare att vid nyplantering bör väljas växter som inte framkallar allergiska reaktioner.

Stadsmuseinämnden beslutar att tillstyrka förslag till detaljplan och att därutöver anföra att området runt gasklockorna är attraktivt för bebyggelse av bostäder. Det är viktigt att det blir en öppen planstruktur på bebyggelsen så att övergången mot Nationalstadsparken inte blir för kompakt för att tillvarata de viktiga naturvärdena i rekreationsområdet. Gasklockornas placering mitt bland den nya bebyggelsen kan ge dem en ny dimension med nytt innehåll som stoppar förfallet som obönhörligen kommer om inga nya grepp tas i området.

Stadsmuseiförvaltningen anser att området närmast Husarviken ej bör bebyggas, eventuellt endast med undantag för mindre komplementbyggnader. Området närmast söder därom mellan gasverket och gasverksvillorna bör utformas med lägre hushöjder för att inte totalt bygga in och skymma gasverksbyggnaderna. Förvaltningen motsätter sig inte att Storängskroken bebyggs men anser att möjligheten att bygga med öppnare planstruktur bör utredas. Gasverksvillorna och portvaktsbyggnaden bör förutom markanvändningsbeteckningen Q också få skyddsbestämmelser för bevarande av byggnadernas kulturhistoriska värden.

Stockholm Vatten AB skriver att vattenanslutning avseende distributionsledningar kan beredas genom planerade vattenledningar i allmän mark inom detaljplaneområdet. Nytt system för vattendistribution byggs med rundmatning och förses med brandposter. I Storängskroken och Gasverksvägen planeras för ny huvudvattenledning som skall ersätta en befintlig i annan sträckning. Stockholm Vatten AB ger förslag till åtgärder för säkerställandet av ledningsdragningar mm. Det är viktigt att man planerar markhöjder och grönytor så att man i första hand kan ta hand om dagvattnet inom fastigheten. I andra hand skall fördröjning av dagvattnet ske inom fastigheten innan avledning sker till planerade dagvattenledningar i allmän mark. Det nya lokala dagvattensystemet inom planområdet avser bortledning av vatten från planområdets tak, gårdar, gator med dagvattenbrunnar. I enlighet med Stockholms stads dagvattenpolicy skall detta medföra begränsade utsläpp av föroreningar i Husarviken. Centrala parkstråket skall anpassas för lokalt omhändertagande av dagvatten. För att få tillrinning till parkstråket måste gatuavvattningen och byggherrarnas takavvattning mot parkstråket detaljstuderas. Stockholm Vatten AB har beslutat att höja nivån

för bolagets bräddningsanordningar från + 0,85 meter, vilket motsvarar högvattennivån i Saltsjön, till +1,50 meter. Trycklinjen med avseende på detta har mycket stor betydelse vid höjdsättning inom nybyggnation. I bebyggelse under denna nivå måste pumpning anordnas internt inom respektive fastighet eller gemensamhetsanläggning. Stockholm Vatten AB förutsätter i detta projekt en servisomgång (vatten, spill- och dagvatten) per kvarter. Stockholm Vatten AB avgör var förbindelsepunkter skall placeras. När va-ledningar förläggs inom kvartersmark ska staden medverka till att gemensamhetsanläggningar bildas. Skulle beslut om införande av spårväg träffas, följer konsekvenser för va-ledningars placering i allmänhet och för områdets planering i synnerhet.

Skönhetsrådet vill förespråka att detaljplaneförslaget bearbetas på flera punkter. Rådet skulle vilja att stadsbyggnadskontoret i det fortsatta arbetet bearbetar mötet mellan Nationalstadsparkens natur och den nya stadsfronten för att hitta balansen mellan ekotoper och sociotoper. Front är då egentligen ett felaktigt begrepp – det bör snarare vara ett fluster som överbryggar i stället för sätter gränser mellan bebyggelse och natur. Hushöjderna har vidare stor betydelse för upplevelsen av stadsmiljön från norr men likaså behöver naturen få en naturlig fortsättning in i den nya stadsdelen. Det finns enligt rådets uppfattning ingen anledning att här sätta upp strikta gränser och det får inte vara en poäng i sig att göra en front. I de norra kvarteren, närmast Husarviken, bör ett öppnare möte mellan Nationalstadsparkens natur och kvartersbebyggelsen skapas så att denna ”flustereffekt” möjliggörs. Bebyggelsen bör vidare sänkas i höjd mot parkområdet. I kvarteret väster om portvaktsstugan bör ett större respektavstånd hållas mellan den nya bostadsbebyggelsen och de två befintliga byggnaderna som *båda* bör bevaras. Enligt rådets uppfattning bör dessa två hus inte heller avskiljas från parkområdet. Här förespråkar rådet att man måste söka en annan lösning för angöringsmöjligheterna till bostadshuset respektive tvättstugan och portvaktsstugan så att de äldre byggnaderna har kvar ett tydligt samband med parken och kontorshuset. En av de viktigaste uppgifterna måste vara att se till så att spridningskorridorerna mellan de olika naturområden som omger planområdet är tillräckliga. Den svagaste länken är enligt rådet den smala passage som mötet mellan den lilla villabebyggda kullen och den planerade parken nedanför de två gasklockorna utgör. Rådet skulle här vilja se en omarbetning av planförslaget så att detta område får en större kontaktyta mellan de båda områdena, i första hand genom en minskad exploatering av kvarteren norr om korsningen mellan parkstråket och Gasverksvägen. Vidare anser rådet att föreslagen men ej markanvisad byggnad i parkens södra del bör tas bort. Ur naturskyddssynpunkt är ett av de viktigaste områdena att bevara Hjorthagsparken. Rådet kan här acceptera att man bebygger den norra delen eftersom marken är förorenad och behöver saneras men de sydligaste tre punkthusen bör utgå med hänvisning till att platsen utgör en biologisk värdekärna. Den minskade exploateringsgrad som rådets synpunkter medför kan delvis lösas genom högre täthet och byggnadshöjder i kvarteren runt torget i planförslagets södra del. Vidare ser rådet möjlighet att bebygga området öster om gasverksområdet närmare Värtan med högre exploateringsgrad vilket ovan framhållits. Slutligen en kommentar till namnet Norra Djurgårdsstaden som rådet finner olyckligt valt. Djurgårdsstaden är ett befintligt stadsområde på långt avstånd från gasverksområdet. Varför inte kalla området för Hjorthagen, eller möjligen Västra Hjorthagen? Hjorthagens status skulle med detta öka och som tidigare konstaterats behöver området stötts genom inflyttning samt kopplingar som planförslaget möjliggör.

Namnberedningen ger sitt stöd till att det nu brukade arbetsnamnet ”Norra Djurgårdsstaden” används som sk områdesnamn, vid sidan av de reguljära stadsdelensnamnen Hjorthagen och Norra Djurgården.

Stockholms Näringslivskontor AB konstaterar att en konsekvensbeskrivning saknas som tar upp detaljplanens inverkan på de företag som har sin verksamhet på Storängskroken. En sådan bör göras innan beslut fattas. Detaljplaneförslaget ger möjlighet att bygga lokaler för kommersiella verksamheter i bottenvåningar. Detta innebär att tillgång till parkeringsplatser för servicenäringarna bör finnas förutom boendeparkering.

Stockholms Handelskammare anser att området lämpar sig väl för bostadsbebyggelse i motsats till övriga delar av hamnområdet. Handelskammaren anser dock att planförslaget måste innehålla en analys av konsekvenserna för näringslivet, i synnerhet som en hel del småindustri funnits i området. Det är mycket stor brist på industrimark i hela stockholmsregionen. Handelskammaren anser det utomordentligt angeläget att staden har planer för hur industrimark som tas i anspråk för bostadsbebyggelse ska kunna ersättas. Verksamheten för grossistföretaget Martin Olsson hotas av den utformning detaljplanen har med en ny tillfartsväg över fastigheten Ängsbotten 8. Handelskammaren anser detta oacceptabelt. Martin Olsson måste ges rimliga förutsättningar att fortsätta sin verksamhet på denna plats där företaget funnits i många år. Handelskammaren anser att en förlängning av tunnelbanan från Ropsten vore att föredra framför spårväg. En sådan lösning borde utredas närmare.

Stockholms Stads Parkerings AB ser positivt på att oanvänd industrimark i nära anslutning till Stockholms centrala delar kan omvandlas till attraktiva bostadsområden i enlighet med vad som framgår av aktuellt förslag till detaljplan. En hög exploatering som den föreslagna förutsätter normalt att parkeringsbehovet huvudsakligen löses genom att bygga garage under byggnader och innergårdar. En ytterligare möjlighet som bolaget vill peka på är möjligheten att bygga garageanläggningar på lämpliga platser under gator, torg och liknande vilket bl a skulle möjliggöra ett större utnyttjande av marken under olika fastigheter till andra angelägna ändamål. Den i planen angivna parkeringsnormen om 0,55 bilplatser per lägenhet förutsätter tillgång till en mycket väl utbyggd och attraktiv kollektivtrafik. Det är därför bra att möjligheterna att även kollektivtrafikförsörja området med en stadsspårväg utreds. Kanske vore en förlängning av museispårvägen ett tänkbart alternativ väl värt att undersöka. Bolaget bedriver för närvarande ingen parkeringsverksamhet inom planområdet men vill ändå i detta sammanhang peka på att kommande planetapper som bl a avser Ropsten medför att befintlig infartsparkering om ca 900 platser måste tas bort. Det är därför viktigt att möjligheterna att tillskapa ersättningsplatser för detta bortfall utreds parallellt med planarbetet.

Svenska Turistföreningen (STF) Stockholmskretsen menar att detaljplaneförslaget går emot gällande lagar och hänvisar till flera alternativa förslag som är värda att ta på allvar. Föreningen avser t ex att möjligheten bör studeras att flytta ner Hjorthagens IP till Husarviken för att istället ha bebyggelse på den befintliga idrottsplatsen. Föreningen vill att staden tar till sig Nationalstadsparkens gräns och aktivt jobbar för att respektera dess värden samt förväntar sig att detaljplaneförslaget görs om rejält.

Svensk Handel har i huvudsak inget att erinra mot förslaget. Den föreslagna bostadsbebyggelsen torde vara tillräcklig för en mindre närservice. Svensk Handel vill dock poängtera det väsentliga i att parkeringslösningarna blir tillräckliga ur ett kommersiellt perspektiv.

AB Stokab deltar aktivt i planeringen av området och hänvisar till Stockholm Vatten ABs samgranskade ledningskartor.

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad framför att en förutsättning för realiserandet av detaljplaneförslaget är att Fortum Värmes gasproduktion flyttas. Inom detaljplaneområdet finns distributionsledningarna för stadsgas, fjärrvärme och fjärrkyla som berörs om planförslaget genomförs.

Lidingö stad har tidigare i programskedet redovisat en positiv syn på en utveckling där redan ianspråktagen mark används för omvandling till nya bostäder och arbetsplatser. Detaljplaneförslaget bedöms följa programmets berörda delar till innehåll och struktur. Lidingö stad förutsätter att stor hänsyn tas till att trafiken till/från Lidingö kan fungera friktionsfritt även innan Norra Länken är färdigbyggd. Åtgärder för att mildra konsekvenserna och behålla framkomligheten efterlyses, en sådan kan vara att förstärka kollektivtrafiken till/från Lidingö under den aktuella perioden. En väl fungerande trafik till och från Lidingö förutsätter goda parkeringsmöjligheter i Ropsten. Planhandlingarna ger uttryck för och lämnar utrymme för att på sikt försörja området med stadsspårväg. I den regionala utvecklingsplanen finns samtidigt planer på att förlänga tvärbanan via Universitetet till Ropsten. Lidingö stad konstaterar att det är för tidigt att säga om, och i så fall hur, det går att kombinera dessa system. Lidingö stad har stort intresse av att Lidingöbanan ansluts till spårtrafik på Stockholmsidan. Därmed kan man erbjuda trafikanter till och från Lidingö direkt spårförbindelse med Storstockholm. Det är angeläget att realiserandet av ny spårbunden kollektivtrafik inte dröjer.

AB Storstockholms Lokaltrafik (SL) skriver att beträffande spårtrafikutbyggnad får framhållas att något beslut om en sådan utbyggnad inte fattats. I planförslaget har en spårsträckning illustrerats i det planerade gatu- och vägsystemet i området. Detta kan få konsekvenser för den busstrafik som SL bedriver och avses bedriva i sektorn, både under genomförandet med anledning av omläggning av gator och vägar och med provisorier, liksom vid den slutliga lösningen. SL kan idag inte bedöma vilka lösningar som erfordras utan att först klarställt de problempunkter som skall studeras vidare för att resenärerna på sikt ska kunna erhålla en god och attraktiv kollektivtrafik. SL får därför understryka att det finns bristande underlag beträffande illustrerad spårvägsträckning som presenteras i planförslaget och följaktligen en brist i samordning mellan infrastrukturdelarna. En förberedelse i gatunätet bör därför finnas för en omlagd trafikering för bussarna i det fall spårväg skall anläggas. Om det blir aktuellt med utbyggnad av spårvägen och dess anläggningar får dessa anses utgöra ett så starkt allmänt intresse att nu planerad bebyggelse måste kunna samexistera med spårvägsanläggningen utan att försvåra användandet av anläggningen. Planförslaget måste ur ovan nämnd synpunkt säkerställa att spårvägens placering uppfyller de av samhället fastställda riktlinjer för skilda störningseffekter utan att extra åtgärder behöver vidtas vid anläggandet av spårvägen. SL anser att en utgångspunkt för det vidare detaljplanarbetet skall vara att inga bostadsexploateringar skall föreslås som riskerar att försvåra kollektivtrafikförsörjningen i området eller beträffande den illustrerade spårvägen helt omöjliggöra en sådan utbyggnad. I det vidare planarbetet förutsätts att av SL föreslagna förändringar utförs samt att övriga utredningar kommer till stånd och redovisas för SL.

Hiresgästföreningen Östermalm skriver att området är en viktig del av Nationalstadsparkens buffertzoon och att detaljplanering av området bör avvakta det pågående arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Nationalstadsparken. Vidare befaras att kostnader för markrening av området leder till att slutkostna-

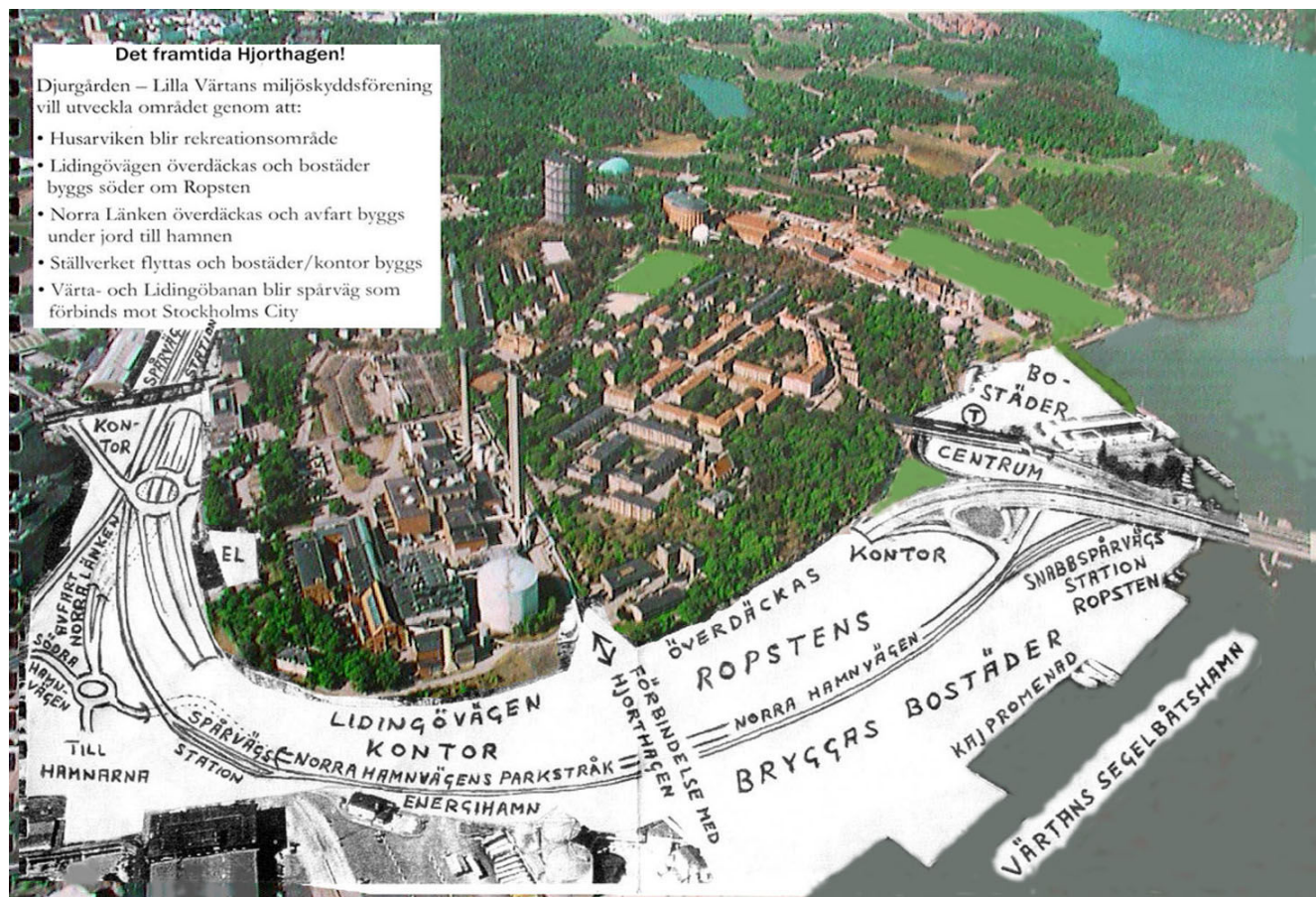
derna för bostäderna riskerar att bli så höga att vanliga bostadssökande inte har råd att flytta dit. Underlaget från stadsbyggnadskontoret bör kompletteras med att en miljöprovning genomförs för det aktuella området. Hyresgästföreningen vill föreslå ett alternativ till den planerade bostadsbebyggelsen utmed Husarviken. Utnyttja marken som utgör Hjorthagens idrottsplats till den planerade bostadsbebyggelsen. Nyttja marken innanför Husarviken för en modern idrottsanläggning som kan utformas i samråd med Hjorthagens IF. Planera själva strandområdet så att de biologiska kvaliteterna återställs och stranden kan utnyttjas för friluftsliv. Tag hänsyn till Hjorthagens brist på större lägenheter, bygg ut Hjorthagens allmänna kommunikationer. Kostnaderna för Hjorthagenalternativet är lägre och miljön bättre än att förstöra en omistlig miljö kring en skärgårdsvik genom att schakta sjuk industrijord och hårdpåla området längs Husarviken.

SLUT

Bilaga (sid 22-24); 3 illustrationer

ILLUSTRATION NR 1

Alternativförslag framtagen av *Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsförening*. Illustrationen redovisades i det förtryckta uppropet med titeln ”UTVECKLA HJORTHAGEN MED BOSTÄDER MOT LILLA_VÄRTAN – SPARA MILJÖN VID HUSARVIKEN”, som ca 20 personer skrev under och skickade in under samrådet

ILLUSTRATION NR 2

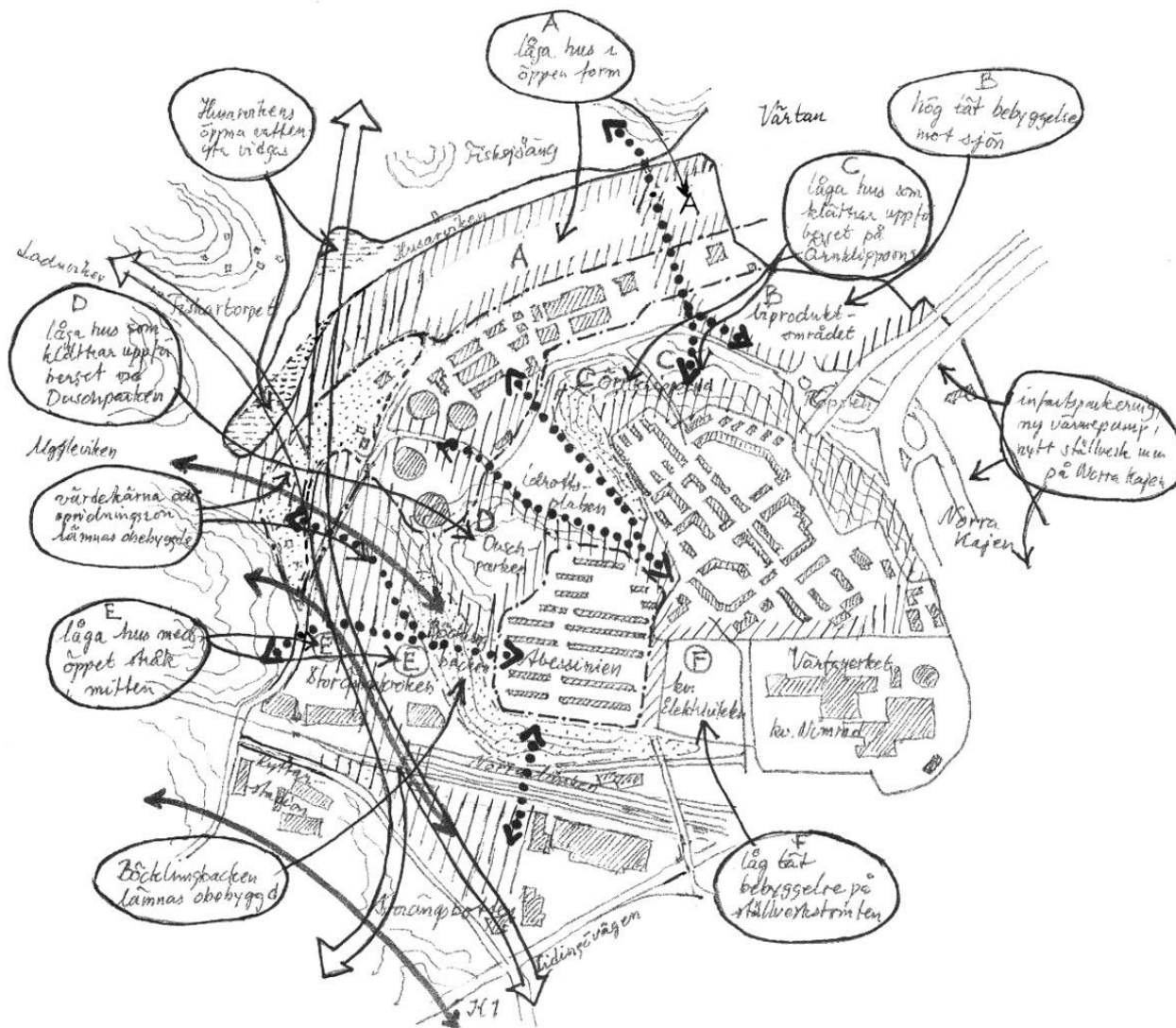
Alternativförslag framtagen av landskapsarkitekt Sture Koinberg för *Kommittén för Gustavianska parken och Haga – Brunnsvikens Vänner*

ILLUSTRATION NR 3

Alternativförslag framtagen av "Husarviksgruppen" med representanter från Förbundet för Ekoparken, Kommittén för Gustavianska parken, Djurgården – Lilla Värtans miljöskyddsforening, Haga – Brunnsvikens Vänner och Djurgårdens Hembygdsforening

- ⇄ Öppet landskapsställe
 ⇄ Spridningszon
 // // // // Grönstråk, grönyta
 (.....) Värdekärna
 (---) Riksintresse för kulturminnesvården
 (.....) Förbindelse

- Bebyggelseområden som föredras studeras:
 (A) Hotellbyggnadsområdet
 (B) Kajen, biindustriområdet
 (C) Årsklippan
 (D) Duschparken
 (E) Storaängstroken
 (F) Ställverkströten (kv. Elektriketen)

Programskiss för
 Husarvik - Hörsningsparken
 nov. 2005 Rev. 21.11.05
 Upprättad av Husarviksgruppen